
Uvodnik

Dragi bralci.

Trije raziskovalci in raziskovalka s Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru smo spomladi leta 2019 začeli z izvajanjem ciljnega raziskovanega projekta *»Učinkovitost sistemskega nadzora nad policijo na področju spoštovanja človekovih pravic ter zakonskih in strokovnih standardov policijskega dela (V5-1942)«*. Raziskavo sofinancirata Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS) in Ministrstvo za notranje zadeve (MNZ), ki je hkrati tudi pobudnik projekta. Zaradi obsežnosti in kompleksnosti področja nadzora nad policijo smo raziskavo omejili na tiste segmente sistema nadzora, ki so bili kot prioritetni opredeljeni v razpisnem gradivu projekta, samoiniciativno pa smo jo razširili tudi na izbrana področja zunanjega nadzora. V raziskavo so bili tako poleg sistemskega nadzora nad policijo, ki se izvaja v okviru Ministrstva za notranje zadeve, pritožbenega mehanizma zoper policijo in internega nadzora v policiji vključeni še štirje zunanji nadzorniki, in sicer Varuh človekovih pravic, Informacijski pooblaščenec, Specializirano državno tožilstvo Republike Slovenije in Pravno-informacijski center nevladnih organizacij. Cilj našega raziskovalnega projekta ni bil celovita raziskava področja nadzora, ki ga nad policijo izvajajo samostojni nadzorni organi ter domači in mednarodni monitoring mehanizmi, vključujoč državnotožilski nadzor ter državljanski in civilnodružbeni nadzor nad policijo, zato smo raziskovalno pozornost omejili na izbrane institucije. Enako velja za parlamentarni in sodni nadzor nad policijo – področji nadzora, ki se jima v ciljnem raziskovalnem projektu zaradi omejenosti resursov nismo uspeli posvetiti. To pa ne pomeni, da si ti vidiki nadzora nad policijo ne bi zaslužili raziskovalne pozornosti – to delo nas čaka v prihodnje.

Za nami je leto in pol intenzivnega raziskovanja, ki je bilo zaradi razglasitve epidemije koronavirusne bolezni precej turbulentno, zaradi kontroverznih dejavnosti nekaterih nadzornikov (natančneje: enega nadzornika) pa je nadzor nad policijo prav v času izvajanja projekta postal tudi politična in medijska tematika *par excellence*. Slednje na naše delo ni imelo posebnega vpliva, energijo in napore smo vseskozi usmerjali v uresničevanje zastavljenih raziskovanih ciljev. So pa ti dogodki pokazali, kako ranljiva je lahko policija; ne glede na dejstvo, da si je v zadnjih desetletjih prizadevala za status profesije, je avtonomnost pri izvajanju policijskih nalog lahko omejena zaradi partikularnih intervencij nosilcev moči, ki imajo tudi nadzorstveno moč.

Za nekatere objave delnih ugotovitev raziskave smo poskrbeli že med izvajanjem projekta. Omembe vredna je predvsem izdaja zbornika s prispevki o organizaciji in nadzoru policije v izbranih državah in organizacija posveta o stanju in izzivih na področju nadzora nad policijo v Sloveniji. Med cilji, ki smo jih opredelili v programu dela, je bila tudi izdaja tematske številke revije *Varstvoslovje*, ki jo imate pred sabo.

Zelo smo veseli, da je z nekaj zamude tematska številka končno ugledala luč sveta in bo dosegla bralce. Primarni namen objave tematske številke o nadzoru nad policijo je objava delnih rezultatov raziskovalnega dela projekte skupine in njenih članov. V dogovoru z glavnim in odgovornim urednikom revije smo se

odločili, da tematska številka izide v angleščini. Na ta način želimo z delnimi rezultati ciljnega raziskovalnega projekta ter s tem s stanjem in izzivi na izbranih področjih nadzora nad policijo v Sloveniji seznaniti zainteresirano mednarodno strokovno javnost. Vsak izmed članov projektne skupine je bodisi v samostojnem avtorstvu bodisi v soavtorstvu prispeval članek o aktualni problematiki in izzivih na izbranih področjih nadzora nad policijo, ki so bila zajeta v raziskavo.

V dogovoru s člani projektne skupine in uredništvom revije je bil v vrstni red prispevkov kot prvi uvrščen članek, ki ga je prispeval vodja raziskovalnega projekta Benjamin Flander. Prispevek se osredotoča na analizo neodvisnosti in nepristranskosti pritožbenega postopka zoper policijsko delo v Sloveniji. V prispevku je predstavljena analiza pravne ureditve pritožbenega postopka glede dela policistov, povzeti pa so tudi rezultati do zdaj opravljenih raziskav. Na podlagi teh ugotovitev so raziskovalci pripravili strukturirane intervjuje, ki so bili opravljeni z uslužbenci Ministrstva za notranje zadeve, ki vodijo pritožbene postopke. Ključno vprašanje, ki ga je Benjamin Flander v svojem prispevku analiziral, je, ali lahko pomiritveni postopek pred vodjo policijske enote in/ali postopek pred senatom izpolni imperativne, zapisane v zakonu ob upoštevanju trenutnega formalnega ter institucionalnega okvirja te obravnave. Raziskava je pokazala, da ima sedanja ureditev pritožbenega postopka nad policisti prednosti in slabosti. Po besedah sogovornikov bi morali v skladu s širšim strokovnim soglasjem postopke za pritožbe v prihodnje izvajati zunaj Ministrstva za notranje zadeve in policije. To bi pomenilo, da bi pritožbeni postopki pridobili tisto, kar jim trenutno manjka, in sicer popolni videz nepristranskosti in formalne/institucionalne neodvisnosti. Glede na do zdaj prehojeno pot bi moral biti po našem mnenju to naraven razvoj dogodkov in pritožbenega mehanizma zoper delo policistov. Poskus ustanovitve tako imenovanega državnega nadzornika, ideja, stara več kot desetletje, je v Sloveniji začasno zastal, ker se načrtovana reforma ni prebila na agendo političnih odločevalcev. Trenutno položaj na tem področju ni nič drugačen – v Sloveniji oblast združuje in/ali slabi nadzornike, zato je krepitev neodvisnih in učinkovitih nadzornih mehanizmov v Sloveniji na splošno, pa tudi na področju nadzora policijske dejavnosti, še vedno naloga za prihodnje dni.

Maja Modic v svojem članku predstavlja ugotovitve raziskave o sistemskem nadzoru nad policijskim delom. Natančno predstavi delo Sektorja za sistemske usmeritve in nadzor policije, ki deluje v okviru Direktorata za policijo in druge varnostne naloge MNZ. Na podlagi ugotovitev in dodatnega pregleda anonimiziranih nadzornih poročil smo pripravili vprašanja za strukturiran intervju z zaposlenimi nadzorniki v sektorju. Avtorica je proučila, kako dojemajo lastno delo in organizacijo nadzorstvene dejavnosti ter kako ocenjujejo učinkovitost sistemskega nadzora policijskega dela, predvsem pa jo je zanimala njihova ocena regulativnega okvira njihovega delovanja. Njena analiza je vključevala tudi vprašanja, vezana na pogoje izvajanja nadzorstvene dejavnosti, kot so kadrovanje, zasedenost in možnosti izobraževanja in usposabljanja zaposlenih. Avtorica je med drugim ugotovila, da prizadevanja za sistemski nadzor znatno prispevajo h kakovosti policijskega dela, vendar je pri tem treba primerno nasloviti določene izzive, ki puščajo nekaj prostora za izboljšave. Glavni izziv tako predstavlja

neučinkovito udejanjanje ugotovitev nadzora in pomanjkanje doslednosti pri posodabljanju poročil o policijskem nadzoru.

Branko Lobnikar in Kiara Ropoša v svojem prispevku predstavljata ugotovitve raziskave na vzorcu izvajalcev nadzorstvene dejavnosti znotraj slovenske policije. Namen njune analize je bil analizirati nadzorstveno dejavnost v slovenski policiji skozi perspektivo izvajalcev nadzora, ugotavljala sta odnos do nadzorstvene dejavnosti, s pomočjo intervjujev pa sta analizirala priložnosti in pomanjkljivosti nadzorstvene dejavnosti v slovenski policiji v odnosu do sistemskega nadzora. V raziskavi sta ugotovila, da je nadzor, pa naj ga izvajajo nadzorovalci Ministrstva za notranje zadeve ali Policije, prepoznan kot pomemben element vodenja policijske organizacije. Intervjuvanci so poudarili pomen policijskih vodij – tako z vidika načrtovanja nadzorstvene dejavnosti kot z vidika prenosa ugotovitev nadzora v neposredno policijsko prakso. Eden glavnih izzivov je skrb za seznanjanje policistov s poročili o nadzorih in učinkovita implementacija ugotovitev nadzorov ter prenos ugotovitev v vsakodnevno policijsko prakso. Prenos ugotovitev nadzora je po ugotovitvah raziskave mogoče zagotoviti s pomočjo digitalizacije procesov dela policistov, z uveljavljanjem na standardih utemeljenih modelih policijskih postopkov ter s preverjanjem kompetenc policistov.

Avtorja četrtega članka v tej tematski številki sta Bojan Tičar in Jona Koren Fric. Njun članek predstavlja pregled revizijskih študij finančnega poslovanja slovenske policije, ki jih je opravilo Računsko sodišče Republike Slovenije. Avtorja sta v prispevku opisala pravno ureditev in pristojnosti računskega sodišča za revizijo poslovanja policije in izvedla analizo študije primera in izvedla strukturirane intervjuje z nadzorovalci iz računskega sodišča. Ugotovila sta, da so bile posamezne policijske enote v času od začetka delovanja računskega sodišča do danes predmet treh revizij, vendar pa policija kot celota ni bila nikoli predmet revizije. Medtem ko se na splošno pregledi računskega sodišča običajno osredotočajo na pravilnost obračuna in izplačila plač, javna naročila ter načrtovanje in izvajanje naložb, so bile revizije policije večinoma omejene na njihovo finančno poslovanje. Glavni razlogi, da so poglobljene revizije policije, ki jih opravlja računsko sodišče, dokaj redke, so omejeni človeški in finančni viri računskega sodišča, pogoste zakonodajne spremembe in veliko število uporabnikov javnih sredstev, ki jih mora računsko sodišče nadzorovati. Med proučevanjem učinkovitosti sodelovanja med obema institucijama sta avtorja med drugim poudarila, da sta Računsko sodišče RS in Policija leta 2013 podpisala sporazum o sodelovanju, katerega namen je bil okrepiti učinkovitosti obeh oblastnih institucij, saj bi s tem lažje in hitreje odkrili in preiskali vse vrste zlorab, ki so bile storjene proti finančnim interesom Slovenije in Evropske unije.

S prispevki v tematski številki revije Varstvoslovje želimo prispevati k strokovno-znanstveni razpravi o nadzoru nad policijo in nadaljnji krepitvi demokratičnega nadzora nad organom, ki s svojimi pooblastili lahko korenito poseže v temeljne človekove pravice, legitimnost ali morebiti nelegitimnost njegovega delovanja pa je navsezadnje tudi del identitete družbe in države. Našo raziskavo, in tudi prispevke v tej številki revije razumemo kot začetek dejavnosti, ki jo bomo v prihodnje razširili tudi na druge, zgoraj omenjene vidike nadzorstvene dejavnosti nad osrednjo institucijo za zagotavljanje varnosti v

Sloveniji. V uredništvu upamo, da bodo tudi naši prispevki dodali kamenček v mozaik uspešnosti in učinkovitosti nadzorstvenega procesa nad oblastnimi institucijami v Sloveniji. To je naš prispevek na pogosto postavljeno vprašanje pred kratkim preminulega slovenskega kriminologa Janeza Pečarja: *Quis custodiet ipsos custodes?*

Izr. prof. dr. Benjamin Flander
Gostujoči urednik

Prof. dr. Branko Lobnikar
Urednik števil v angleškem jeziku